

УКРАЇНА

(19) UA (11) 45350 (13) U
(51) МПК (2009)
C25D 3/56

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ
І НАУКИ УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНИЙ ДЕПАРТАМЕНТ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ
ВЛАСНОСТІ

ОПИС ДО ПАТЕНТУ НА КОРИСНУ МОДЕЛЬ

видається під
відповідальність
власника
патенту

(54) СПОСІБ ЕЛЕКТРОЛІТИЧНОГО ОСАДЖЕННЯ СПЛАВУ ЗАЛІЗО-ВОЛЬФРАМ

1

(21) u200904599

(22) 08.05.2009

(24) 10.11.2009

(46) 10.11.2009, Бюл.№ 21, 2009 р.

(72) АЛЕКСАНДРОВ ЮРІЙ ЛЕОНІДОВИЧ, САХ-
НЕНКО МИКОЛА ДМИТРОВИЧ, ВЕДЬ МАРИНА
ВІТАЛІЇВНА(73) НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
"ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ"(57) 1. Спосіб електролітичного осадження сплаву
залізо-вольфрам з електролітів на основі вольф-
рамокислого натрію та хлориду заліза (II) змінним
асиметричним струмом, який **відрізняється** тим,
що осадження проводять з електроліту, що міс-
тить (г/л):

вольфрамокислий натрій	50-100
хлорид заліза (II)	100-300
лимонна кислота	5-20
аскорбінова кислота	1-2,

2

на змінному асиметричному струмі при катодній
густині струму 30-50 А/дм² та після зниження на
початку процесу анодної густини струму зі швидкі-
стю 5 А/дм²хв. до відношення катодної густини
струму до анодної, рівного 6...8, при цих парамет-
рах здійснюють нанесення сплаву до появи денд-
ритів, після чого підвищують анодну густину стру-
му зі швидкістю 1-20 А/дм²год. до завершення
процесу.

2. Спосіб за п. 1, який **відрізняється** тим, що пе-
ред анодною обробкою в розчині сульфатної кис-
лоти поверхню деталі травлять змінним асиметри-
чним струмом в електроліті нанесення сплаву
залізо-вольфрам при середній густині струму 5-10
А/дм² при відношенні анодної густини струму до
катодної 10:1, температурі 20-35 °С впродовж 5-10
хвилин.

3. Спосіб за п. 1, який **відрізняється** тим, що рН
електроліту для осадження сплаву залізо-
вольфрам дорівнює 1,5...2,0.

Корисна модель відноситься до електрохіміч-
них способів нанесення металевих покриттів, зок-
рема залізом і його сплавами, і може бути викори-
станий в промисловості як для відновлення
зношених деталей, так і для обробки виробів з
метою надання їм необхідних властивостей: по-
криття, міцно зчепленого з основою, заданої твер-
дості та зносостійкості.

Процес електрохімічного осадження покриттів
у нестационарних режимах дозволяє збільшити
продуктивність і надає можливість в широкому
інтервалі змінювати властивості гальванічних по-
криттів. Застосування змінного асиметричного
струму сприяє одержанню більш щільних і дрібно-
зернистих покриттів, підвищує верхню межу робо-
чої густини струму.

Відомий спосіб електролітичного осадження
сплаву залізо-вольфрам [I] з електроліту на основі
вольфрамо-кислого натрію та хлориду заліза (II),
який включає осадження сплаву на постійному
струмі при температурі 50-70°C і катодній густині
струму 10-40 А/дм². Недоліками даного способу є
недостатня мікротвердість покриття, низька міц-
ність зчеплення покриття з основою та низька

швидкість осадження покриття та використання
високих температур електроліту.

За способом [2], обраним як прототип, елект-
ролітичне осадження сплаву залізо-вольфрам
проводять при температурі 20 - 40°C в електроліті,
що містить (г/л): вольфрамо-кислий натрій 2 - 10,
хлорид заліза (II) 300 - 400, лимонна кислота 5-15,
соляна кислота 0,5 - 1,5 на асиметричному струмі,
густині катодного струму 35-40 А/дм² з коефіцієн-
том асиметрії 1,2-6. Недоліками цього способу є
недостатньо висока швидкість нанесення покрит-
тя, значна кислотність електроліту та дендритоут-
ворення.

З відомих способів осадження сплаву залізо-
вольфрам жоден з них, включаючи й прототип, не
забезпечує високої швидкості нанесення покриттів,
високого зчеплення покриття з поверхнею деталі,
стабільності електроліту, та незначного дендрито-
утворення.

В основу корисної моделі поставлено задачу
отримати міцно зчеплене покриття сплавом залізо-
вольфрам з мікротвердістю, що варіюється в ши-
роких межах, і зменшити дендритоутворення в
процесі його нанесення.

(13) U

(11) 45350

(19) UA

Поставлена задача досягається тим, що у відомому способі, обраному як прототип, електролітичне осадження сплаву залізо-вольфрам проводили при температурі 20-40°C в електроліті, що містить (г/л): вольфрамо-кислий натрій 2-10, хлорид заліза (II) 300 - 400, лимонна кислота 5-15, соляна кислота 0,5-1,5 на асиметричному струмі, густині катодного струму 35-40 А/дм² з коефіцієнтом асиметрії 1,2-6 при рН= 0,8.

Згідно з винаходом для підвищення швидкості нанесення покриттів та зчеплення покриття з основою і зменшення дендритоутворення процес нанесення покриття включає осадження з електролітів на основі солей заліза (II) змінним асиметричним струмом, однак на відміну від прототипу, нанесення покриття проводили в електроліті, що містить (г/л): вольфрамо-кислий натрій 50-100, хлорид заліза (II) 100 - 300, лимонна кислота 5 - 20, аскорбінова кислота 1,0-2,0 з застосуванням асиметричного струму на стадіях підготовки поверхні деталей та в процесі осадження сплаву. Після знежирення поверхню деталі травили змінним асиметричним струмом частотою 50 Гц в електроліті нанесення сплаву залізо - вольфрам при густині струму 5-10 А/дм² і відношенні анодної густини струму до катодної 10:1, температурі 20-35°C впродовж 5-10 хвилин.

Потім електрохімічно травили поверхню деталі в розчині сульфатної кислоти асиметричним струмом промислової частоти (50 Гц) при кімнатній температурі, густині струму 30 - 60 А/дм² при відношенні анодної густини струму до катодної 10:1 протягом 2 хв. Така анодна обробка поверхні забезпечує міцне зчеплення покриття з основою.

Потім зразок занурювали в гальванічну ванну з електролітом, що містить, г/л: вольфрамо-кислий натрій 50 - 100, хлорид заліза (II) 100 - 300, лимонна кислота 5 - 20, аскорбінова кислота 1,0 - 2,0. рН = 1,5...2,0.

На початку процесу катодна складова асиметричного змінного струму залишалась незмінною, а анодна - зменшувалась за амплітудою. Вихідні параметри режиму: густина катодного струму 40-50 А/дм², густина анодного струму 30-35 А/дм² (відношення катодної густини струму до анодної - 1,3). Потім зменшували анодну густину струму зі швидкістю 5 А/дм²хв. впродовж 5 хвилин. Далі процес проводили з густиною катодного струму 40-50 А/дм² і густиною анодного струму 5-6,25 А/дм² (відношення катодної густини струму до анодної - 8). При цих параметрах нанесення покриття здійснювали до початку утворення на деталі дендритів після чого підвищували анодну густину струму зі швидкістю 1-20 А/дм²год. до закінчення процесу. Рівномірне підвищення анодної густини струму зменшує дендритоутворення.

Приклад

Для нанесення покриття сплавом залізо-вольфрам використовували зразки, виготовлені зі сталі Ст.40 розміром 50х10 мм. Після знежирення поверхню деталі обробляли змінним асиметричним струмом в електроліті нанесення сплаву залізо-вольфрам та його сплавами при густині струму 5 А/дм² при відношенні анодної густини струму до катодної 10:1, температурі 20°C впродовж 5 хвилин.

Потім проводили електрохімічне травлення поверхні деталі в розчині 40%-ної сульфатної кислоти асиметричним струмом 50 Гц при кімнатній температурі, густині струму 40 А/дм² при відношенні анодної густини струму до катодної 10:1, протягом 2 хв.

Після чого зразок занурювали в гальванічну ванну з електролітом, що містить, г/л: вольфрамо-кислий натрій 100, хлорид заліза (II) 300, лимонна кислота 20, аскорбінова кислота 2,0. рН = 1,8.

Таблиця

	Прототип	Корисна модель
Анодна обробка поверхні деталі перед нанесенням покриття	-	анодна обробка поверхні деталі в розчині сульфатної кислоти змінним асиметричним струмом
Склад електроліту нанесення покриття, г/л	вольфрамо-кислий натрій 2-10, хлорид заліза (II) 300-400, лимонна кислота 5-15, соляна кислота 0,5-1,5	вольфрамо-кислий натрій 50-100, хлорид заліза (II) 100-300, лимонна кислота 5-20, аскорбінова кислота 1,0-2,0
Режим нанесення покриття: відношення катодної густини струму до анодної густини катодного струму, А/дм ² температура, °C рН час обробки, годин	9:1 35...40 20...40 0,8 0,5	1,5:1,0... 8:1 15...50 20... 25 1,5...2,0 0,5 ... 5
Швидкість нанесення покриттів, мм/год	0,3	0,15 ... 0,35
При випробуванні за ГОСТ 9.302-95	покриття частково відшаровується	покриття міцно зчеплене з основою.
Мікротвердість, МПа	8200	3500 ... 8400

Вихідні параметри початкового режиму: густина катодного струму 50 А/дм^2 , густина анодного струму 38 А/дм^2 (відношення густин струму -1,3). Потім зменшували анодну густина струму зі швидкістю $5 \text{ А/дм}^2\text{хв.}$ впродовж 5 хвилин. Далі процес проводили з середньою густиною катодного струму 50 А/дм^2 і середньою густиною анодного струму $6,25 \text{ А/дм}^2$. впродовж 5 хвилин. Далі процес проводили з середньою густиною катодного струму 50 А/дм^2 і середньою густиною анодного струму $6,25$

А/дм^2 . При цих параметрах нанесення покриття здійснювали до початку утворення на деталі дендритів, після чого підвищували анодну густина струму зі швидкістю $10 \text{ А/дм}^2\text{год}$ впродовж 120 хвилин до завершення процесу.

Отримали рівномірне покриття без дендритів, міцно зчеплене з основою з мікротвердістю 8400 МПа. Швидкість нанесення покриття дорівнює $0,20 \text{ мм/год.}$